

[Filosofie a její charakter]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1995](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1995](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 30. 7. 1995
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 30. 7. 1995

[Filosofie a její charakter]

Filosofie je víc než cokoli jiného jakýsi zvláštní způsob myšlení. Není to jedna disciplína, nýbrž mnoho různých disciplín, které na sobě nesou na jedné straně nepochybná znamení své doby, ale nejsou pouhým jejím výrazem, ale mnohem spíše rozhovorem a také kritickou reflexí až polemikou s jinými filosofiemi, a to myslitelů současných i minulých. Všem těm rozmanitým filosofiím je společný právě onen zvláštní způsob myšlení, který není snadno vymezit, už také proto, že každé takové vymezení je přímou výzvou dalším myslitelům, aby se z tohoto – byť jen myšlenkového – sevření vymkli a vyprostili a aby ustavili svou vlastní filosofii jinak. Chceme-li proto přece jenom nějak postihnout to, co je všem filosofiím společné, musíme být velmi opatrní a musíme zůstat u charakteristik co možná nepochybných a náležitě širokých (což ovšem na druhé straně nevylučuje, nýbrž naopak vyžaduje jejich důsledné uplatnění, neboť teprve ona důslednost ukáže, zda zvolená charakteristika je držitelná nebo nikoliv). A tak můžeme nejprve uvést, že filosofie je věcí myšlení, ale jen myšlení, které je s to samo sebe kontrolovat a tedy maximálně se vynasnažit o to, aby myslící věděl, co dělá, když myslí. Tím jsme jen opsali to, co lze charakterizovat jedním slovem: filosofie je především a na prvním místě záležitostí reflexe. Hned na druhém místě musíme uvést, že podmínkou filosofické (jako ostatně každé) reflexe je odstup od vlastních pozic a vždy znovu opěťované pokusy a pohled na vlastní myšlení a jeho pozice odjinud, v jiné perspektivě a také z jiných pozic – to je právě záležitost, kterou chápeme jako dějinné zakotvení každého filosofického myšlení nejen v určité době, ale také v jistém navázání i v jisté kritické distanci vůči jiným filosofům a jejich filosofiím (které nejsou jednoduše převoditelné na svou dobu, jak jsme řekli). To pak zase souvisí s tím, že filosofické myšlení má mít a musí mít charakter pojmový, tj. musí co nejprecizněji pracovat s pojmy a s pojmovými (tj. logickými) souvislostmi. Pojmovost umožňuje myslícímu sledovat logické souvislosti až do nejvzdálenějších důsledků (nebo až k nejvzdálenějším a nehlubším, nejskrytějším předpokladům). Nezbytnou náležitostí filosofického myšlení je tedy také jeho systematickost (což nesmíme zaměňovat s mylným názorem, že cílem filosofie je vytvoření všezahrnujícího a maximálně rozlehlého, vnitřně však zcela koherentního systému; k tomu bude třeba se vrátit zvlášť). Zvláštní normou logického myšlení je sledování vztahů mezi předpoklady a důsledky. To vede konkrétně k přesnému rozlišení mezi obojím: ve filosofii a ve filosofických sporech nemá jít o tzv. principy (tam je třeba postupovat jiným způsobem, nikoliv polemikou, nýbrž vyhledáváním nepřesností, nelogičností, logických chyb a vnitřních rozporů): *de principiis non est disputandum*. Každý filosof musí předvést, co se svými principy a na jejich základě dokáže, tj. jakou pomocí mu jsou při řešení konkrétních a aktuálních problémů např. při nějaké veřejné diskusi nebo při jiném zasahování do obecných problémů společnosti apod. A poslední nárok, jemuž každý filosof ve své filosofii musí dostát: předložit k veřejnému posouzení také formulaci svých zásad a principů, jimiž se ve svých myšlenkových postupech řídí resp. z nichž vychází, a to ne proto, aby byl podrobován posuzování samy o sobě, ale aby bylo možno posoudit, nakolik je ve své filosofii dokázal sám zreflektovat (jinak řečeno: nakolik ví, co dělá, když filosoficky myslí).

(Písek, 950730-2.)